

آثار تحریم های اقتصادی بر آلودگی هوا در ایران از منظر حقوق بین الملل

علی صابرپور^۱

مسعود اخوان فرد^{۲*}

mfardlaw@yahoo.com

غلامحسین مسعود^۳

تاریخ پذیرش: ۹۹/۶/۱۰

تاریخ دریافت: ۹۸/۱۱/۱۴

چکیده

تحریم اقتصادی را می توان تدابیر قهرآمیز اقتصادی علیه یک یا چند کشور به منظور ایجاد تغییر در سیاست های کشور مورد هدف تحریم و یا دست کم بازگو کننده نظریات کشور تحریم کننده در مقابل تحریم شونده تعریف نمود. یکی از مهمترین مسائلی که باید در اعمال تحریم ها لحاظ گردد، محیط زیست می باشد. به باور عده ای تحریم های اعمال شده علیه ایران در سال های اخیر، تنها شامل حوزه های اقتصادی و سیاسی کشور بوده است؛ اما با اطلاع از گستره تحریم ها، می توان به پیامدهای گسترده تحریم و آثار آن بر محیط زیست و بخصوص آلودگی هوا پی برد. هدف از مقاله حاضر بررسی آثار تحریم های اقتصادی بر آلودگی هوا از منظر حقوق بین الملل می باشد که در آن مساله ایران مورد بررسی قرار می گیرد.

این تحقیق از نوع نظری بوده، روش تحقیق به صورت توصیفی تحلیلی می باشد، روش جمع آوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای و با مراجعه به اسناد، کتب و مقالات در یک بازه زمانی ۶ ماهه صورت گرفته است.

تحریم های اقتصادی به علت کاهش منابع درآمد ارزی دولت بر اثر محدودیت در فروش نفت و جذب سرمایه های خارجی، اعطای تسهیلات صندوق محیط زیست جهانی، انتقال فناوری های زیست محیطی و تولید بنزین در پالایشگاه های داخلی در پی محدودیت در واردات بنزین به کشور و محرومیت از تحصیل دانشجویان ایرانی در خارج از کشور، موجبات آلودگی هوا را فراهم آورده است. از آنجا که تحریم ها موجب تنبیه دسته جمعی و فشار بر کل یک جامعه می شوند و با توجه به آنکه پیامدهای تحریم ها برای محیط زیست و بالاخص آلودگی هوا و امور مرتبط با آن نظیر سلامت، با زندگی کل جامعه ایران در پیوند است، با اصول و تعهدات حقوقی پذیرفته شده بین المللی ناسازگار هستند.

واژه های کلیدی: تحریم، محیط زیست، آلودگی هوا، حقوق بین الملل.

۱- گروه حقوق، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران.

۲- گروه حقوق، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران، استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال. * (مسئول مکاتبات)

۳- گروه حقوق، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران.

The Impact of Sanctions on Air Pollution in Iran from the Perspective of International Law

Ali Saberpour¹

Masoud Akhavan Fard^{2*}

mfardlaw@yahoo.com

Gholamhossein Masoud³

Admission Date: August 31, 2020

Date Received: February 3, 2020

Abstract

Economic sanctions can be defined as coercive economic measures against one or more countries in order to change the policies of the country targeted by the sanctions or at least expressing the views of the sanctioned country against the sanctioned. One of the most important issues to consider in imposing sanctions is the environment. According to some, the sanctions imposed on Iran in recent years have included only the economic and political spheres of the country; However, by knowing the scope of the sanctions, one can understand the far-reaching consequences of the sanctions and their effects on the environment, especially air pollution. The purpose of this article is to examine the effects of economic sanctions on air pollution from the perspective of international law, in which the issue of Iran is examined.

This research is of theoretical type, the research method is descriptive-analytical, the method of data collection is library and by referring to documents, books and articles in a period of 6 months.

Economic sanctions due to reduction of government foreign exchange earnings due to restrictions on oil sales and foreign investment, granting of facilities of the World Environment Fund, transfer of environmental technologies and production of gasoline in domestic refineries due to restrictions on gasoline imports to the country and the deprivation of Iranian students studying abroad, has caused air pollution.

Since sanctions cause collective punishment and pressure on the whole society and considering the consequences of sanctions for the environment and especially air pollution and related issues such as health, with the life of the entire Iranian Society It is incompatible with internationally accepted legal principles and obligations.

Keywords: sanction, Environment, Air pollution, International Law.

1- Department of Law, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

2- Department of Law, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran, Assistant Professor of Islamic Azad University, North Tehran Branch. **(Corresponding Author)*

3- Department of Law, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

مقدمه

در سال های اخیر، در جامعه حقوقی کشور از تحریم بسیار سخن به میان آمده است. علت این امر، گسترش سریع انواع تحریم هایی است که نهادهای مختلف بین المللی و در راس آنها شورای امنیت سازمان ملل متحد، علیه ایران اعمال کرده اند. در این راستا پیامدهایی که این تحریم ها برای ایران رقم زده است، آن را بیش از پیش مورد توجه قرار داده است؛ به گونه ای که تحقیقات متعددی در مورد پیامد های مختلف این تحریم ها و میزان سازگاری آنها با حقوق و موازین بین الملل انجام گرفته است. تحریم ابزاری برای پیشبرد اهداف مورد نظر دولت یا سازمان اعمال کننده آن است. این ابزار در طول تاریخ بشر به وفور به کار گرفته شده است. با وجود این پیشینه طولانی، بکارگیری ابزار تحریم در دوران معاصر بسیار افزایش یافته است که دلیل اصلی آن را می توان تلاش برای پرهیز از توسل به ابزار جنگ، با توجه به تجربه تلخ بشر از دو جنگ جهانی دانست. استفاده از تحریم به عنوان ابزاری برای حفظ «صلح و امنیت بین المللی» در منشور سازمان ملل هم پیش بینی شد؛ اما در دوران جنگ سرد که رقابت ها و تضادهای قدرت های دو قطب مسلط جهان بر عملکرد سازمان ملل هم تأثیر گذاشته بود؛ شورای امنیت تنها در دو مورد اقدام به وضع تحریم هایی نمود: تحریم های مالی و تجاری علیه رودزبای جنوبی در ۱۹۶۶ به دلیل اعلام استقلال یک جانبه از بریتانیا و تحریم تسلیحاتی علیه آفریقای جنوبی در ۱۹۷۷ برای پایان بخشیدن به آپارتاید. پس از فروپاشی نظام دوقطبی دوران جنگ سرد، شمار قطعنامه های اعمال کننده تحریم شورای امنیت افزایش چشمگیری یافت، به گونه ای که دهه پایانی قرن بیستم به «دهه تحریم ها» شهرت یافته است (۱). در دنیای امروز، مساله محیط زیست بیش از هر زمان دیگری در کانون توجه قرار گرفته است. سرعت تخریب محیط زیست در دوران معاصر آن چنان زیاد بوده است که چند دهه ای است بشر برای متوقف یا کند کردن این روند و در موارد ممکن، بازسازی محیط زیست و بازگرداندن آن به وضع پیشین، دست به اقداماتی زده است که از جمله آنها برگزاری چند کنفرانس مهم بین المللی، صدور چند اعلامیه و پایه گذاری و تدوین کنوانسیون ها و اسناد بین المللی زیست محیطی در سطح بین المللی و تصویب

انواع قوانین و مقررات زیست محیطی در سطح ملی بوده است (۱). با توجه به پیامدهای بسیاری که اعمال تحریم های بین المللی علیه کشورها به دنبال دارد؛ این مسأله ایجاد می شود که تحریم چه پیامدهایی ممکن است برای محیط زیست بخصوص در بحث آلودگی هوا در کشور تحریم شده نظیر ایران داشته باشد.

یافته ها

۱- تحریم اقتصادی

تحریم، امتناعی نظام یافته در برقراری روابط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی یا نظامی یک دولت یا مجموعه ای از دولت ها جهت تنبیه یا ایجاد رفتار مورد قبول است. با این وجود چهره تحریم بیشتر در روابط اقتصاد بین الملل آشکار می گردد؛ آنجا که کالاها و خدمات یک دولت خاص بایکوت می شود (۵). تحریم اقتصادی را می توان تدابیر قهرآمیز اقتصادی علیه یک یا چند کشور به منظور ایجاد تغییر در سیاست های کشور مورد هدف تحریم و یا دست کم بازگو کننده نظریات کشور تحریم کننده در مقابل تحریم شونده تعریف نمود (۶). در واقع امروزه از تحریم اقتصادی به عنوان ابزاری در جهت نیل به اهداف سیاست خارجی از سوی کشورهای دیگر می توان یاد نمود. هدف کشور تحریم کننده، تحریف روابط اقتصادی کشور تحریم شونده از طریق کاهش سطح تجارت بین المللی آن کشور می باشد (۷).

۲- پذیرش مشروط تحریم های اقتصادی از منظر حقوق

بین الملل

شورای امنیت سازمان ملل متحد که وظیفه تضمین، حفظ و اعاده صلح و امنیت بین المللی را بر عهده دارد، طبق فصل هفتم منشور ملل متحد (مواد ۳۹ تا ۵۱) زمانی که تشخیص دهد وضعیت صلح و امنیت بین المللی به مخاطره افتاده است، به اقداماتی که در ماده ۴۱ درج گردیده است متوسل می شود. بنابراین پیش از این که شورای امنیت براساس ماده ۴۱ تصمیم گیری کند، بایستی به موجب ماده ۳۹ احراز شود که آیا «تهدید علیه صلح»، «نقض صلح» یا «اقدام تجاوزکارانه» صورت گرفته است یا خیر. در

صورت احتمال بروز هر کدام از این موارد، یکی از راه های پیش بینی شده جهت اعمال فشار بر کشورهای ناقض صلح یا متجاوز، برقراری تحریم به عنوان یک راه حل غیرنظامی می باشد. از این حیث در آن دسته از تحریم های بین المللی که از طرف شورای امنیت سازمان ملل متحد و براساس فصل هفتم منشور اعمال می شود، مشروعیت لازم وجود دارد، اما آن چه در این جا مطرح می شود این است که با بررسی رویه عملی شورای امنیت، این رکن اغلب یا بنا به دلایل سیاسی، مایل به تعیین صحیح محدوده این گونه موارد یا به جهت وتوی اعضای دائم خود قادر به انجام چنین عملی نبوده است (۸).

۳- محدودیت های حقوقی شورای امنیت در اعمال تحریم های اقتصادی

در این راستا منشور ملل متحد اصول تعهدات حقوق بشری شورای امنیت را مشخص نموده است و شورا در اعمال تحریم های مبتنی بر ماده ۴۱ باید مطابق با اهداف و اصول سازمان ملل در ماده یک و دو عمل نماید. بند یک از ماده یک بیان می دارد که ابزارهای اتخاذ شده برای حفظ صلح و امنیت بین المللی نه تنها باید موثر باشد بلکه باید با اصول عدالت و حقوق بین الملل منطبق باشد (۹). اقدامات شورای امنیت باید آزادی های اساسی مانند حق زندگی، حق توسعه، حق دستیابی به غذای کافی و امکانات بهداشتی و دارویی مناسب را تضمین نماید. شورای امنیت علیرغم داشتن اهداف صریح و ضمنی در اعمال تحریم ها با محدودیت هایی نظیر اصول حقوق بین الملل عام با التزام به رعایت سه اصل انسانیت (رعایت موازین انسانی)، ضرورت و تناسب مواجه می باشد. همچنین شورای امنیت ملزم به رعایت قواعد آمره در زمینه اعمال تحریم ها می باشد. این دسته از قواعد نسبت به مقررات منشور در جایگاه برتری قرار دارند و حتی ماده ۱۰۳ منشور نیز نمی تواند برتری آنها را خدشه دار سازد که از مصادیق آن ممنوعیت تجاوز، نسل کشی، تبعیض نژادی، شکنجه، جنایت علیه بشریت و حق تعیین سرنوشت می باشد.

۴- آثار تحریم های اقتصادی بر آلودگی هوا در ایران

زمانی که کشوری درگیر بحران های اقتصادی می گردد و فشار اجتماعی و سیاسی به آن تحمیل می شود، به ناچار مجبور است جهت حمایت از برخی بخش های حیاتی و پراهمیت کشور در مقابل تحریم ها، به سایر بخش ها نظیر محیط زیست توجه کمتر یا حتی در مواردی چشم پوشی نماید. در این زمینه می توان به کاهش ۱۵ تا ۲۰ درصدی تولید ناخالص داخلی ایران و افزایش نرخ بیکاری به ۲۰ درصد، به واسطه تحریم ها از سال ۲۰۱۰ تاکنون اشاره نمود (۱۰). در این راستا عمده آثار تحریم های اقتصادی بر آلودگی هوا به قرار زیر است که به بیان نمونه هایی از آنها می پردازیم:

۴-۱- پیامدهای کاهش منابع درآمد ارزی دولت بر اثر محدودیت در فروش نفت

منابع هیدروکربوری به مثابه چاقوی دو لبه ای است که می تواند به عنوان اهرم فشار از سوی کشور تحریم کننده و تحریم شونده نگریسته شود. وابستگی ایران به درآمد های ارزی حاصل از صادرات نفت باعث گردیده تا تحریم ها بخش نفت کشور را به عنوان نقطه آسیب پذیر اقتصاد ایران نشانه رود. اما به دلایلی می توان گفت شرایط برای محیط زیست ایران می تواند حتی مهم تر از دیگر بخش ها باشد. دلیل بنیادین این است که منابع طبیعی در کنار نفت یکی از دو منبع اصلی ثروت را در ایران تشکیل می دهد. در شرایط تحریم وقتی که این منبع (منبع اصلی ثروت) کاهش می یابد، قاعدتا فشار بر منبع دیگر افزایش می یابد (۱۱). در ذیل به بیان نمونه ای از این آثار می پردازیم:

- تخریب جنگل ها و مراتع: کاهش منابع درآمد ارزی دولت بر اثر محدودیت در فروش نفت، با فقیرتر شدن جوامع محلی مخصوصا در حاشیه اکوسیستم ها، سبب بهره برداری بیشتر از منابع طبیعی شده است. در این راستا افزایش قیمت حامل های انرژی، فشار بر منابع سوختی قابل تأمین از جنگل بالاخص در مناطق روستایی را تشدید کرده و منجر به بهره برداری بی ضابطه و تخریب جنگل ها گردیده است (۱۲). همچنین کاهش منابع درآمد ارزی دولت به دو صورت منجر به تخریب فزاینده مراتع می گردد: اولاً افزایش سطوح زیر کشت کشاورزی با ایجاد محدودیت در تأمین نهاده های وارداتی سبب وارد آوردن فشار بر مراتع برای تأمین علوفه دام و در نتیجه کاهش کمی و کیفی

است، در بررسی وضعیت و جایگاه ایران در بخش گاز، با اشاره به اینکه ایران با داشتن ۱۵ درصد از ذخایر اثبات شده گاز در دنیا دارای جایگاه دوم است، به مشکلات ایران در استفاده از این ذخایر و تبدیل آن به سرمایه سخن گفته است که از جمله دلایل آن، سرمایه گذاری کم در زیرساخت های صنعت گاز ایران است. بر اساس این گزارش، سرمایه گذاری اندک در بخش گاز ایران را می توان به تحریم های شورای امنیت و در راس آن امریکا، مرتبط دانست که از یک طرف شرکت های آمریکایی را از ایران دور نگه داشته است و از طرف دیگر سرمایه گذاری در این بخش را برای کمپانی های سایر کشورها و شرکت های چند ملیتی، به دلیل محدودیت هایی که آنها از ناحیه تحریم های ثانویه آمریکا دارند، بدون جذابیت کرده است. همچنین گفته شده است که سیاست های ایالات متحده موجب بی انگیزگی به واردات گاز از ایران هم شده است (۱۵).

۴-۳- محدودیت در اعطای تسهیلات صندوق محیط

زیست جهانی

صندوق تسهیلات محیط زیست جهانی (GEF)، سازمان مالی مستقلی است که در جهت اجرای پروژه هایی که منافع جهانی در پی دارند و معیشت پایدار را در جوامع محلی ارتقا می دهند، وام هایی را در اختیار کشورهای در حال توسعه قرار می دهد. صندوق سرمایه لازم را به منظور کمک به کشورهای در حال توسعه، در قالب برآورده نمودن اهداف بیان شده در معاهدات زیست محیطی بین المللی ارایه می نماید و به عنوان ساز و کار مالی معاهدات «تنوع زیستی»، «تغییرات آب و هوایی»، «بیابان زدایی» و «آلاینده های آلی پایدار استکهلم» عمل می نماید (۱۶). با توجه به این که براساس معاهدات جهانی، حفاظت از محیط زیست مسوولیتی مشترک و همگانی است، به رغم تلاش های به عمل آمده، دبیرخانه تسهیلات زیست محیطی جهانی به موجب تحریم های اقتصادی تاکنون اقدامی برای رفع تبعیض در این زمینه به عمل نیاورده است. در این زمینه فشارهایی را دولت آمریکا به صندوق تسهیلات زیست محیطی جهانی وارد کرده است و اجرای چند پروژه زیست محیطی در ایران را که پیش تر صندوق مطرح کرده بود، متوقف نمود، که در ذیل به دو

پوشش گیاهی آنها شده است (۱۳)، که نقش موثری را در پالایش هوای آلوده ایفا می نماید. ثانیاً کشاورزان زمین گیر شده از تحریم، در اثر گران و نایاب شدن نهاده های کشاورزی، آب، کود، سم، ماشین آلات و لوازم یدکی آنها، راهی جز تغییر کاربری زمین ها از راه زدودن درخت های دور و نزدیک و تبدیل جنگل و مرتع به زمین کشاورزی و گاه فروش آنها به ویلاسازان ندارند.

۴-۲- محدودیت در جذب سرمایه گذاری خارجی

با تلقی سرمایه به عنوان موتور رشد و توسعه اقتصادی، کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته همواره تلاش کرده اند کمبود سرمایه خود را با استقراض از منابع خارجی جبران کنند. این اثرات در سه حوزه اقتصادی، سیاسی و زیست محیطی مطرح می شود. بدون شک جذب سرمایه گذاری خارجی تنها در سایه روابط گسترده بین المللی و ثبات سیاسی و اقتصادی داخلی ممکن می شود. امروزه تاثیرگذاری روابط سیاسی میان کشورها بر روابط اقتصادی در سطح بین الملل، عامل کلیدی در دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی محسوب می شود. روابط سیاسی گسترده با کشورهای توسعه یافته که بیشتر آنها در زمره صادرکنندگان فناوری های نو و تولیدات دانش بنیان قرار می گیرند، می تواند امکان استفاده از خدمات فناوری، من جمله فناوری های پاک و دوستدار محیط زیست و جریان های سرمایه گذاری بین المللی را برای کشورهای در حال توسعه تسهیل کند (۱۴). با اجرایی شدن توافق برجام بر سر مساله هسته ای ایران، چشم انداز مثبتی در پی تعلیق تحریم های اقتصادی شکل گرفت و به تبع آن، تسهیل روابط مالی و بانکی و بهبود اعتماد جامعه جهانی به فضای کسب و کار در ایران و ورود سرمایه به کشور فراهم گردید که این فرآیند می تواند با رشد تولید و توسعه اقتصادی و در نهایت انتقال فناوری های دوستدار محیط زیست و مرتبط با انتشار کربن همراه باشد. به عنوان مثال، در ایران سرمایه گذاری در بخش گاز می تواند به بسط شبکه گازرسانی در سراسر کشور منجر و موجب شود که در بسیاری از مناطق کشور که اکنون برای پخت و پز و گرم کردن خانه ها به چوب و بوته گیاهان و همچنین سوخت های آلاینده ای نظیر نفت سفید و حتی گازوئیل وابسته هستند، از گاز استفاده نمایند. در گزارشی که بانک جهانی در ۹ ژانویه ۲۰۰۹ در بخش انرژی ایران ارائه داده

نمونه از آنها اشاره می کنیم:

- مدیریت سالم زیست محیطی و دفع پی سی بی ها در بخش انرژی و غیرانرژی (GEF ID: 5074): هدف این پروژه چهارساله ۶ میلیون دلاری، برداشتن موانع فنی و اقتصادی است که جلوی مدیریت ایمن پی سی بی ها (به عنوان خنک کننده به کار برده می شوند) را گرفته است. قابل ذکر است که در ایالات متحده از سال ۱۹۷۹ و کنوانسیون استکهلم در مورد آلاینده های آرگانیک پایدار در ۲۰۰۱، استفاده از آنها را ممنوع اعلام کردند (۱۷).

- نخستین گزارش به روز شده دو سالانه به کنوانسیون چارچوب تغییرات آب و هوایی (GEF ID: 5623): این پروژه ۱۸ ماهه حدود ۳۵۲ هزار دلار هزینه دارد و به ایران کمک خواهد کرد که نخستین گزارش خود را درباره تحقق اهداف این چارچوب کلیدی تغییرات آب و هوایی ارائه دهد (۱۷).

اندکی دقت در پروژه های بالا و اهداف آنها نشان می دهد که پروژه های یاد شده در جهت پاسخگویی به دغدغه های زیست محیطی جهانی یا اجرای الزامات کنوانسیون های مهمی چون کنوانسیون تغییرات آب و هوایی هستند. این نکته جای تأکید دارد که یکی از عوامل اصلی تخریب محیط زیست در سراسر جهان و به ویژه در کشورهای در حال توسعه، نبود اطلاعات دقیق و کافی درباره محیط زیست و ارزش های اقتصادی آن است که دستیابی به آنها از اهداف برخی از پروژه های بالا هستند. نکته دیگر این است که ارزش کل این پروژه ها ۷/۶ میلیون دلار است و ارتباطی هم به آنچه مبنا یا دستاویز تحریم ایران قرار گرفته است ندارند؛ با این همه در راه اعطای تسهیلات مربوط به آنها به ایران، به دلیل وجود این تحریم ها موانعی ایجاد شده است.

۴-۴- محدودیت در انتقال فناوری های زیست محیطی

انتقال فناوری های زیست محیطی در اسناد متعدد بین المللی به ویژه اعلامیه ریو، دستور کار ۲۱ و کنوانسیون تغییرات آب و هوایی، به عنوان تعهد کشورهای توسعه یافته در برابر کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته ذکر شده است؛ در حالی که به موجب قطعنامه های شورای امنیت، صادرات هر نوع فناوری با کاربرد دوگانه به ایران ممنوع اعلام شد. ممنوعیت انتقال فناوری های دارای

کاربرد دوگانه یا حساس، بستگی به تفسیر کشور صادر کننده دارد. در این راستا تحریم های اقتصادی موجب گردیده است که هیچ سرمایه ای برای بهبود و ارتقای فناوری های جدید در دسترس قرار نگیرد، حتی اگر واردات این فناوری ها مجاز باشد. بنابراین، کشورهای تحریم شده نمی توانند فناوری های جدیدی را که لازمه بهبود محیط زیست در زمینه مبارزه با آلودگی هوا است، وارد نمایند که در ادامه به ذکر نمونه هایی از آن می پردازیم:

الف. فقدان تجهیزات لازم جهت سنجش و تصفیه آلودگی هوا از آنجا که بسیاری از جنبه های محیط زیست کمی است، بدون در اختیار داشتن ابزار و روش های لازم برای ارزیابی اجزای تشکیل دهنده آن نمی توانیم تصویر دقیقی از وضعیت و کیفیت اجزای اصلی آن از جمله هوا به دست آوریم. دستگاه های اندازه گیری ذرات معلق هوا نه تنها کمیت، بلکه انواع آنها را هم ذکر می کنند که در سال های گذشته کشور با مشکلات بسیار متعددی در زمینه واردات این دستگاه ها مواجه بوده و اگر هم به صورت محدود وارد شده، شاید در خیلی از موارد فناوری یا روش استفاده از آن به روز نبوده یا حداقل به صورت بهینه از آن استفاده نشده است. علاوه بر فقدان تجهیزات لازم جهت سنجش میزان آلودگی هوا، کمبود فناوری های ضروری برای مقابله با این معضل نیز کاملاً محسوس است که در زیر نمونه هایی از آن ذکر می گردد:

- نبود «کانالیست های تیتانیومی» و «تونل های سولار آلومینیومی» در جایگاه های سوخت رسانی برای مقابله با اکسید گوگرد (این محصولات در لیست اقلام وارداتی از آلمان و جمهوری چک قرار داشته و لیکن از ارسال آنها به کشور جلوگیری شده است (۱۸)).

- نبود «دستگاه های مکانیزه برای سامان دهی و انبار گوگردهای حاصل از تصفیه گاز» در منطقه پتروشیمی جم (عسلویه). در این منطقه گوگرد در کنار جاده جمع آوری و به صورت توده هایی انبار و به وسیله ماشین های عبوری پودر و از طریق هوا وارد ریه انسان می شود. از سوی دیگر این گوگردها با ابزارهای ابتدایی مانند بیل جمع آوری و در بندر

— محدودیت در واردات «توربین های انبساطی». برای جداسازی اتان در واحدهای سولفورزدایی و جداسازی مولکول های سنگین گاز که سبب ایجاد آلودگی هوا می شوند، نیازمند توربین های انبساطی در منطقه عسلویه هستیم که به دلیل مشکلاتی که تحریم های آمریکا برای ما ایجاد نموده است، نمی توانیم این تجهیزات را خریداری کنیم (۲۲).

ب. محدودیت در بروزرسانی سیستم حمل و نقل در حال حاضر حدود ۸۷ درصد مینی بوس ها، ۸۱ درصد موتورسیکلت ها، ۷۳ درصد اتوبوس ها و ۶۱ درصد کامیون ها در کشور اسقاطی است که برای تعویض آنها توان مالی وجود ندارد و ناچار به تردد در شهر هستند و این امر منجر به تولید هوای آلوده می شود؛ چنان که عامل ۸۳ درصد از منابع آلودگی گازی کشور خودروهای سبک و منشا ۶۱ درصد از ذرات زیر ۱۰ میکرون آلوده کننده هوا، خودروهای دیزلی است (۲۱). به دلیل تحریم ها، ایران نتوانسته به منظور جلوگیری از افزایش آلودگی هوا، ناوگان اتوبوس های شهری را بازسازی و یا در مورد تاکسی ها و موتور سیکلت های برقی هیبریدی برنامه ریزی نماید. در حال حاضر ۸۰ درصد آلودگی کلان شهرها به خودروها مربوط می شود و این در حالی است که بر اساس قانون برنامه چهارم توسعه، خودروهای ایرانی تا پایان این برنامه باید استاندارد یورو-۴ را دریافت می کردند که اکنون علیرغم پشت سر گذاشتن برنامه پنجم توسعه، خودروهای ما همچنان استاندارد یورو-۲ دارند (۲۳). ریاست سازمان حفاظت محیط زیست اذعان می دارد که در صورت ادامه همکاری با خودروسازهای فرانسوی، موتورهایی با استاندارد یورو ۵- داشتیم که بدین ترتیب مصرف سوخت روزانه از ۸۵ میلیون به ۶۰ میلیون لیتر در روز کاهش می یافت. به گزارش مرکز پژوهش های مجلس، این رقم معادل صرفه جویی ۱۲۰ هزار بشکه نفت در روز بود که در نتیجه آن ۷ درصد کربن کمتری تولید می گردید (۱۸). همچنین طبق برنامه ریزی های صورت گرفته در راستای کاهش آلودگی هوا، می بایست ۷۵ درصد جابه جایی ها در کلان شهرها، با حمل و نقل عمومی و ۳۰ درصد از این رقم با مترو صورت می گرفت؛ اما طی

ماهشهر برای فروش به کشتی های چینی حمل می گردد که در این میان نیز، ۱۰ درصد از آن وارد هوا می شود که هر روزه سلامت شهروندان را مورد تهدید قرار می دهد (۱۹).

— عدم واردات «فیلترهای نفت و گاز با قابلیت کاربرد در صنایع نفت». مهم ترین دلیل آلودگی هوا و تهدید سلامتی کارکنان اغلت کارخانه ها بالاخص منطقه پارس جنوبی و منطقه ویژه عسلویه، عدم دسترسی به قطعات و لوازم یدکی است. شایان توجه است که استمرار فعالیت پالایش نفت و گاز به علت تحریم و آلوده شدن هوای منطقه عسلویه با ذرات معلق شیمیایی از قبیل آزبست، اوره، آمونیاک و گازهای سمی نظیر SO_2 , CO_2 و H_2S می تواند به شیوع بیماری های خونی، تنفسی، سرگیجه، استفراغ، فلج و در مواردی به مرگ ساکنان منطقه منجر شود؛ بطوری که می توان مدعی شد آب و هوای منطقه عسلویه صد برابر شهر تهران آلوده است. همچنین قابل ذکر است که در حال حاضر، پالایشگاه های کشور مقدار قابل ملاحظه ای مازوت (۳۵٪) تولید می کنند که اگر سیستم های مقابله با آلودگی های زیست محیطی آنها اصلاح شود، این مقدار به ۱۵ درصد تقلیل می یابد (۲۰). در همین راستا تحریم ها از یک طرف موجب گردیده که وزارت نفت نتواند مازوت تولیدی خود را صادر کند و از طرف دیگر در نتیجه ممنوعیت مصرف مازوت در نیروگاه ها، انبار پالایشگاه ها مملو از مازوت گردیده، بطوری که امکان مصرف و صادرات آن وجود نداشته و متاسفانه پالایشگاه ها مجدداً به سوزاندن مازوت و در نتیجه آلودگی بیشتر هوا روی آورده اند (۲۱).

در حوزه صنعت، اصولی از قبیل تخصصی بودن، تنوع تولید و تقسیم کار تعریف شده جهانی وجود دارد. متأسفانه در اثر اعمال تحریم ها، روند بهره گیری از فناوری های نوین دچار نقصان شده و تولیدات قطع شده و یا با کیفیت پایین ارایه می گردند. به عنوان مثال در صنایع برودتی، یخچال سازی و صنایع وابسته به آن، انگیزه تولید کننده جهت استفاده از گازهای سازگار با لایه اوزون که فناوری آن در اختیار کشورهای صنعتی است کاهش و در نتیجه آن شاهد ازدیاد روز افزون انتشار گازهای گلخانه ای به دنبال تخریب سریعتر لایه اوزون خواهیم بود (۲۵).

ج. محدودیت در تجهیز فناوری های مرتبط با انرژی های تجدیدپذیر

در حال حاضر سهم انرژی های تجدیدپذیر برای تولید برق در همه کشورهای جهان رو به افزایش است و با توجه به آلودگی فزاینده محیط زیست توسط سوخت های فسیلی، اهمیت انرژی-های تجدیدپذیر روز به روز بیشتر مشخص می گردد. در ایران با دارا بودن منابع عظیم نفت و گاز، تا پیش از برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۸-۱۳۸۴) توجه زیادی به سرمایه گذاری و استفاده بهینه از پتانسیل انرژی های تجدید پذیر وجود نداشته است و در حال حاضر اکثر نیروگاه های ایران از سوخت های فسیلی برای تولید برق استفاده می کنند. ایران در نظر داشت تا سال ۱۴۰۰، یک گیگاوات به حجم تولید برق خود اضافه کند که از این مقدار ۵۰۰۰ مگاوات سهم انرژی های تجدیدپذیر بود. برای دستیابی به این هدف، ایران به ۶۰ میلیارد دلار سرمایه و فناوری خارجی احتیاج دارد. توافقنامه هسته ای، فرصت اندکی فراهم نمود تا تعدادی از شرکت های اروپایی اقدام به عقد قرارداد با ایران، برای احداث نیروگاه خورشیدی نمایند. در این راستا شرکت نروژی ساگا، پس از برجام قرارداد ۵ ساله ای برای احداث نیروگاه خورشیدی در مناطق کویری ایران امضا نمود.

سال های اخیر، تحریم ها و نبود تجهیزات، مانعی دیگر بر سر راه سرمایه گذاری شرکت های خارجی برای توسعه مترو، حمل و نقل بار و توسعه راه آهن بوده است (۲۳).

پ. عدم توسعه فناوری های مرتبط با صنعت برق
تحریم ها و کاهش درآمد های دولت، باعث افزایش بدهی وزارت نیرو به بخش خصوصی و شبکه نیروگاه های کشور شده است. این شرایط سبب شده که توسعه فناوری برای تکمیل نیروگاه های سیکل ترکیبی، کاهش تلفات شبکه (چهار برابر بیشتر از میانگین جهانی است) و تغییر در ترکیب سوخت نیروگاه ها و کاهش مصرف سوخت فسیلی دشوار شود. از آنجا که تولید برق دارای عوارض زیست محیطی شدیدی است، هر گونه اتلاف برق بیشتر، سبب تخریب گسترده تر محیط زیست و بخصوص آلودگی هوا می گردد (۲۴). به نظر می رسد که انرژی هسته ای با کم کردن وابستگی ایران به استفاده از سوخت های فسیلی می تواند در کاهش آلاینده های زیست محیطی نقش بارزی بازی کند. در این زمینه قابل توجه است که حجم عمده برق ایران در نیروگاه های حرارتی که سوخت آنها فسیلی است تولید می شود و سوزاندن آنها و حتی انتقال شان به نیروگاه با انتشار آلاینده های مختلف در محیط زیست ایران همراه است.

ت. محدودیت در واردات تجهیزات گرمایشی
متأسفانه در پی تحریم ها، یکی از بخش هایی که از تحریم ها متحمل آسیب های فراوانی گردیده است، حوزه لوازم خانگی می باشد. در همین زمینه با افزایش تحریم ها، شاهد خروج اکثر کشورهای مطرح در زمینه تولید لوازم خانگی از بازار ایران می باشیم؛ بطوری که امروزه به دلیل عدم ورود محصولات و قطعات مرتبط با فناوری های گرمایشی، شاهد افت کیفیت و بازده پایین این محصولات و آثار مخرب آن بر آلودگی هوا - از طریق مصرف بیشتر سوخت های فسیلی - توسط آنها هستیم. هم اکنون استفاده از بخاری ها در مناطق مسکونی تنها ۲۵ درصد راندمان دارد که با مشارکت شرکت های خارجی و سرمایه گذاری مشترک، این راندمان را می توان به ۶۰ درصد افزایش داد (۲۰).
ث. عدم دسترسی به فناوری های نوین در صنایع برودتی و یخچال سازی

بنزن در هوا (در برخی از مناطق تهران تا ۴۰ برابر حد مجاز برآورد شده است) (۲۸)، ریسک ابتلا به انواع بیماری ها از جمله سرطان های خونی افزایش یافته است. در این راستا رشید رمضانی، رئیس بخش مبارزه با سرطان وزارت بهداشت، با هشدار به شیوع انواع سرطان خون در کشور، بروز روزافزون این بیماری را نتیجه وجود ترکیب بنزن در سوخت عنوان کرد و در تایید ارتباط سرطان با بنزن، محسنی بندپی نماینده مجلس دوره هشتم نیز چنین اظهار داشت: باید بپذیریم درست است که سرب را حذف کردیم، اما بنزن موجود در هوا چند برابر استاندارد است که خود افزایش دهنده بیماری های سرطانی است و در واقع سرطان زا بودن بنزن صد درصد محرز شده است (۲۹) و شبهه ای در این مورد وجود ندارد.

۴-۶- اجرای قانون هدفمندی یارانه ها

با وجود همه مواردی که درباره ظرفیت های مثبت و ضرورت اجرای قانون هدفمندی یارانه ها در ایران مطرح شده است، انتقادهای زیادی به چگونگی و زمان اجرای این قانون وارد شده است. ما در این جا می توانیم بگوییم شاید اگر ایران تحت تاثیر تحریم ها و نگران از اعمال موارد آتی نبود، هدفمندی یارانه ها در زمان دیگر و با ژرف اندیشی بیشتری تدوین و اجرا می گردید که پیامدهای مختلف آن را برای اقتصاد ایران کاهش می داد. به رغم آن که از جمله اهداف قانون هدفمندی یارانه ها توجه به بخش سلامت و محیط زیست بوده است، به نظر می رسد که تاثیر تحریم ها بر اقتصاد ایران موجب شده است که چنین اهدافی نه تنها برآورده نشود بلکه وضعیت محیط زیست و سلامت کشور نیز در نتیجه اجرای این قانون تنزل پیدا کند. برای نمونه، گفته می شود «..... براساس آمارهایی که خود سازمان محیط زیست داده است، از زمستان ۱۳۸۹ تا زمستان ۱۳۹۱، میزان استفاده از چوب برای مصرف گرمایش تا ۱۰۰ درصد افزایش یافته است.....» (۳۰). رئیس سازمان جنگل ها هم در نشست خبری هفته منابع طبیعی خود گفته است که در فاز اول هدفمندی یارانه ها «براساس آمارهای موجود، مصرف سوخت هیزمی و بوته ای پس از هدفمندی به ترتیب ۶۰ و ۱۰۰ درصد افزایش پیدا کرده که اثرات بسیار زیان باری برای منابع طبیعی کشور و در پی آن آلودگی هوا داشته است» (۳۱).

ارزش این قرارداد، ۲/۵ میلیارد یورو و ظرفیت نیروگاه، ۲ گیگاوات پیش بینی شده بود. شرکت انگلیسی کوئکس هم قراردادی برای احداث نیروگاه خورشیدی به ظرفیت ۶۰۰ مگاوات با ایران به امضا رساند که بدین وسیله متعهد شده بود تا سال ۲۰۲۰، ظرفیت این نیروگاه را به ۵ گیگاوات برساند (۲۶). با خروج آمریکا از برجام، شرکت های نروژی و انگلیسی ساگا و کوئکس نیز مجبور به ترک ایران شدند تا ایران نتواند به هدف خویش برای افزایش سهم انرژی های تجدیدپذیر در سبد انرژی و تولید برق دست یابد.

۴-۵- تولید بنزین فاقد استاندارد پتروشیمی در داخل، در پی محدودیت واردات آن به کشور

در راستای تاثیرگذاری بیشتر تحریم های نفتی بر اقتصاد ایران، وابستگی واردات این کشور به بنزین یکی از پاشنه های آشیل آن از نگاه شورای امنیت بوده است. در سال ۲۰۰۶، ایران دومین وارد کننده بزرگ بنزین پس از ایالات متحده بوده؛ به گونه ای که واردات بنزین ایران در این سال در حدود ۲ میلیارد دلار بوده است (حدود ۴۰ درصد از مصرف داخلی). تحریم های اعمال شده علیه ایران از سال ۲۰۰۹ مشکلاتی را برای تامین مقادیر مورد نیاز بنزین ایجاد نمود. علیرغم اینکه کشور ظرفیت کافی پالایش جهت تامین کامل بنزین داخلی و سایر سوخت های سبک را نداشت؛ لیکن تمهیداتی برای ساخت پالایشگاه های جدید و افزایش ظرفیت پالایش داخلی برای نیل به خودکفایی در تامین بنزین و صادرات آن در نظر گرفته شد. با توجه به اینکه پالایشگاه های ایران از فناوری و قابلیت تولید بنزین با کیفیت بالا و در حد استاندارد های جهانی برخوردار نبودند، استفاده بی رویه از این سوخت در عمده شهرهای کشور به خصوص تهران وضعیتی را به وجود آورد که آلاینده های هوا روز به روز بیشتر شدند (۱۰). به طوری که به علت آلودگی هوا که در نتیجه افزایش میزان بنزین در بنزین داخلی ایجاد گردیده، سالانه حداقل ۴ هزار نفر در ایران جان خود را از دست داده اند (۲۷). به گفته کارشناسان میزان مرگ و میرهای زودرس در افراد دارای بیماری های زمینه ای مانند قلبی عروقی در این کلان شهر ۳ برابر متوسط کشور است. همچنین به علت غلظت چند برابری استانداردهای بین المللی

۴-۷- محرومیت از تحصیل دانشجویان ایرانی در خارج از کشور

تحریم های اعمال شده بر ایران، برای دانشجویان ایرانی در خارج از کشور مشکلات زیادی را ایجاد نموده است که از جمله آنها تحصیل در برخی رشته ها یا انتخاب برخی موضوعات پژوهشی است. به طور مثال عنوان پروژه تحقیقاتی دو تن از دانشجویان ایرانی در دانشگاه NTNU نروژ (حمیده کفاش و بابک اخلاقی) «کاهش میزان دی اکسید کربن، به ترتیب در فرآیند تولید آلومینیوم و فرومگنز» و موضوع پژوهش مهدی قانع دانشجوی ایرانی دیگر «تحلیل دینامیکی توربین های بادی شناور» بود (۳۲). یکی از پژوهش های دو دانشجوی مورد اشاره، مربوط به کاهش میزان دی اکسید کربن بوده که از جمله عوامل آلاینده هوا و گازهای گلخانه ای است که نروژ و ایران هر دو بر اساس کنوانسیون های بین المللی (۳۳) موظف به کاهش انتشار آن هستند و جلوگیری از انجام پژوهش در زمینه کاهش انتشار آن، با روح و اهداف این کنوانسیون ها در تضاد است. پژوهش دیگر هم مربوط به توربین های بادی بود که استفاده از آنها در کشورهای در حال توسعه ای چون ایران می تواند زمینه ساز استفاده بیشتر از انرژی های پاک و کم شدن مصرف سوخت های فسیلی به عنوان یکی از مهمترین منابع انتشار انواع آلاینده های هوا باشد.

بحث و نتیجه گیری

تحریم های اقتصادی به علل کاهش منابع درآمد ارزی دولت بر اثر محدودیت در فروش نفت و جذب سرمایه های خارجی، اعطای تسهیلات صندوق محیط زیست جهانی، انتقال فناوری- های زیست محیطی و در نتیجه تاثیر بر روی کارکرد بهینه و کمتر آلاینده کارخانه ها و صنایع ایران، توقف یا کندی پروژه های مهم زیست محیطی و افزایش تولید بنزین در پالایشگاه های داخلی در پی محدودیت در واردات آن به کشور و نیز ایجاد مانع در راه ادامه تحصیل ایرانیان در رشته هایی که برای محیط زیست ایران هم می توانند سودمند باشد، موجبات تخریب محیط زیست و در راس آن آلودگی هوا را فراهم آورده است.

گذشته از این آثار، تحریم توسعه و رشد اقتصادی کشور را متوقف کرده و حتی تهیه برخی کالاهای اساسی مردم را هم برای دولت دشوار نموده است. در چنین اوضاعی به طور معمول، در هیچ جامعه ای توجه به محیط زیست و رفع آسیب ها و مسائل آن، در اولویت و کانون توجه دولت و مردم قرار نمی گیرد و حتی ممکن است تخریب و بهره گیری بی حساب و کتاب از محیط زیست هم توجیه پذیر به نظر برسد. از سویی دیگر، اتخاذ تصمیم های شتاب زده- همانند آنچه در مورد اجرای قانون هدفمندی یارانه ها مطرح شد- را می توان از دیگر عواقب تحریم ها برای محیط زیست کشور بر شمرد که گفته می شود در مناطقی از کشور به افزایش استفاده از چوب، هیزم و بوته به عنوان سوخت انجامیده است؛ رویدادی که می تواند برای محیط زیست شکننده و جنگل ها و مراتع آسیب دیده ایران، در صورت تداوم فاجعه بار باشد.

توجه به پیامدهای زیست محیطی منفی تحریم های بین المللی و در راس آن تحریم های شورای امنیت، اقدام این نهاد در وضع تحریم علیه کشورها را، در تضاد با ماموریت ها و وظایف آن ارکان و بخش هایی از سازمان ملل قرار می دهد که پیگیر توسعه کشورها، رفع فقر، حفظ محیط زیست و هستند. در همین ارتباط، نظر به این که به دلیل پیشرفت های علمی و فناوری و در اختیار بودن نتایج پژوهش های علمی در مورد پیامدهای تحریم های گذشته، پیش بینی نتایج منفی زیست محیطی تحریم های شورای امنیت، تحریم های آمریکا و اتحادیه اروپا با اطمینان زیادی ممکن است؛ می توانیم بگوییم که شورا و کشورهای یاد شده از چنین پیامدهایی آگاهی دارند و در واقع با علم به چنین پیامدهایی علیه کشورهای دیگر تحریم وضع و اعمال می کنند. چنین اقدامی بی گمان با حق بر توسعه، لزوم حفظ حقوق بنیادین انسان ها و لزوم حفاظت از محیط زیست در تضاد است. بر فرض آنکه تحریم را ابزار کارآمد و مشروعی برای شورای امنیت بدانیم، لازم است که پیش از مقرر کردن و اعمال هر گونه تحریمی علیه هر کشوری، افزون بر پیش بینی هایی که درباره آثار حقوق بشری آن باید انجام گیرد، ارزیابی های لازم درباره پیامدهای زیست محیطی چنین تحریم هایی هم صورت پذیرد.

اصل ۹ اعلامیه ریو که کشورها را به تبادل دانش و فناوری علمی و انتقال فناوری برای تقویت توسعه پایدار فرا می خواند، سازگار نیست. در وهله بعدی همین ناسازگاری ها را می توانیم در اعمال تحریم ها با مفاد اعلامیه استکهلم و به ویژه با اصل ۲۰ آن، مشاهده کنیم که اذعان می دارد: «فناوری های زیست محیطی باید به گونه ای در اختیار کشورهای در حال توسعه گذاشته شود که گسترش وسیع آنها را بدون آنکه بار اقتصادی برای کشورهای در حال توسعه داشته باشد، تشویق نماید». در منشور جهانی طبیعت نیز به اهمیت کسب دانش، علم و فناوری و دانش افزایی درباره طبیعت از راه پژوهش علمی، برای حفظ طبیعت و استفاده بهینه از آن تأکید شده است و بنابراین تحریم هایی که در این زمینه بر کشورها تحمیل می شود، با مفاد این منشور هم سازگار نمی باشد.

به استناد گزارش های نهادهای بین المللی چون صندوق تسهیلات زیست محیطی جهانی، تحریم ها عامل توقف یا کندی اجرای پروژه هایی در ایران بوده اند که برای محیط زیست ایران و زندگی میلیون ها نفر از مردم ایران از اهمیت ویژه برخوردار هستند. ایالات متحده آمریکا در مسیر پرداخت کمک های این صندوق برای پروژه هایی که عمدتاً زیست محیطی یا مربوط به حوزه سلامت بوده اند، ایجاد مانع نموده است. از این رو به نظر می رسد که از این دیدگاه اعمال تحریم های بین المللی با اصل ۷ اعلامیه ریو که می گوید: «کشورها باید در حفاظت و حمایت و احیای سلامت و یکپارچگی زیست بوم کره زمین با هم همکاری کنند»، منافات دارد. از سویی دیگر، اعمال تحریم ها علیه ایران با بخش ۷ مقدمه اعلامیه کنفرانس سازمان ملل درباره محیط زیست انسانی، موسوم به اعلامیه استکهلم که در بخشی از آن گفته می شود: «همچنین برای تهیه منابع لازم

برای حمایت از کشورهای در حال توسعه در انجام وظایف شان در این زمینه (مسائل زیست محیطی جهان امروز) همکاری بین المللی لازم است» منافات دارد. همچنین این تحریم ها با توجه به آنکه امکان در اولویت قرار گرفتن محیط زیست را از ایران و دیگر کشورهای تحریم شده می گیرند و موجبات انواع آلودگی ها به خصوص آلودگی هوا را فراهم می سازد، با اصل ۲ اعلامیه استکهلم هم سازگاری ندارد؛ به گونه ای که در آن

همچنین ما هم می توانیم بر این نکته پا فشاری کنیم که لازم است در دوره زمانی اجرای تحریم ها، همواره پیامدهای زیست محیطی آنها رصد و ارزیابی شود و در صورت لزوم در نوع و شیوه اعمال آنها، تجدید نظر و تعدیل لازم صورت گیرد. از آنجا که تحریم های بین المللی موجب تنبیه دسته جمعی و فشار بر کل یک جامعه می شوند و با توجه به آن که پیامدهای تحریم ها برای محیط زیست و امور مربوط به آن همچون سلامت، با زندگی کل جامعه ایران در پیوند است، با اصول و تعهدات حقوقی پذیرفته شده بین المللی ناسازگار هستند، که در زیر به بیان چند نمونه از آنها می پردازیم:

تحریم ها با اصل ۲۵ اعلامیه ریو که صلح، توسعه و حفاظت از محیط زیست را دارای وابستگی متقابل می داند، ناسازگار است. همچنین ایجاد مانع بر سر راه توسعه ایران به عنوان کشوری در حال توسعه، از راه اعمال تحریم، با اهداف «دستور کار ۲۱» هم در تضاد است؛ چرا که یکی از اهداف اصلی این دستور کار، توسعه پایدار کشورها است.

تحریم ها در مناطقی از کشور با افزایش استفاده از چوب، هیزم و بوته به عنوان سوخت منجر به آسیب جنگل ها و مراتع و در پی آن آلودگی هوا شده است. از این نظر می توانیم بگوییم که اعمال تحریم علیه ایران و کشورهای دیگر با اهداف فصل ۱۱ دستور کار ۲۱ که دارای عنوان «مبارزه با جنگل زدایی» است هم ناسازگار است.

در بسیاری از تحریم هایی که علیه ایران اعمال شده است، از جمله در تحریم های ایالات متحده و شورای امنیت، انتقال دانش و فناوری و اطلاعات به ایران مشمول تحریم هایی شده است که حتی موجب جلوگیری از ادامه تحصیل دانشجویان ایرانی در اروپا و ادامه پژوهش درباره موضوعات زیست محیطی شده است.

از این منظر نیز به نظر می رسد تحریم های بین المللی با مفاد و اهداف اسناد بین المللی بسیاری ناسازگار است. در وهله نخست تحریم ایران در زمینه ورود و انتقال دانش و فناوری با

4. Rashidi, M., Mashhadi, A., 2015. The Impact of Sanctions Against Iran on Environment, Energy and Technology Transfer from the Perspective of International Law, Quarterly Journal of Public Law Research, No 46, pp. 103-123. (In Persian)
5. Ivan, G., Nunam, J., Moshirzadeh, H., Sharifi Tarazkahi, H (Translator), 2002. Culture of International Relations, Tehran: Publication Magazine, P.96. (In Persian)
6. Barrye, C., 1988. International Economic Sanctions: Improving the Haphazard us Legal Regime. Cambridge University, P.4.
7. Zahrani, M., 1997. Theory of Economic Sanctions, Tehran: Ministry of Foreign Affairs, P.140. (In Persian)
8. Majlesi, M., 1999. Use of Economic Sanctions under International Law: a Contemporary Assessment. Montreal, Canada. McGill University, Institute of Comparative Law. P.36.
9. Muithuiya Kiragu, R., 2010. Assessing the Effectiveness of UN Targeted Sanctions, University of Vienna, P.11.
10. The end of sanctions will help Iran in the face of the environmental crisis. VOA, 2016/01/20. <https://ir.voanews.com/a/iran-environment/3154537.html>. (In Persian)
11. Sanctions and the environment; Attack the defenseless castle. BBC Persian, 2019/05/19. <https://www.bbc.com/persian/blog-viewpoints-48168694>. (In Persian)
12. Sanctions and the environment. Fararu, 2015/07/06. <https://fararu.com/fa/news/239205>. (In Persian)

گفته می شود: «منابع طبیعی زمین از جمله هوا، آب، زمین، گونه‌های گیاهی و جانوری و به ویژه نمونه های شاخص زیست بوم های طبیعی، باید برای بهره گیری نسل های کنونی و آینده از راه برنامه ریزی و مدیریت هرچه مناسب تر پاسداری شوند». افزون بر اینها، تحریم ها با موانعی که بر سر راه مدیریت زیست محیطی و دفع آلاینده های مهمی چون پی سی بی ها ایجاد کرده اند، با جلوگیری از اجرا و پیشرفت طرح هایی که موجب توانمندی ایران در انجام ارزیابی های زیست محیطی می شود و با جلوگیری از به روز شدن گزارش های زیست محیطی ایران و وارد کردن اهداف کنوانسیون های بین المللی در برنامه ریزی های بخشی و توسعه ملی، بر سر راه اجرای کنوانسیون های زیست محیطی مهمی چون «کنوانسیون استکهلم درباره آلاینده های آرگانیک پایدار» و «کنوانسیون تغییرات آب و هوایی» و دستیابی به اهداف آنها که خواست جامعه جهانی است، دشواری های زیادی آفریده اند. اجرای این کنوانسیون ها نقش مهمی در رفع مسائل زیست محیطی کنونی زمین همانند تخریب لایه ازن و مهار یا سازگاری با تغییرات آب و هوایی آن دارد.

References

1. Saberpour, A., Akhavan fard, M., Masoud, GH., 2021. Impact of sanctions from the perspective of international environmental commitments with emphasis on Iran, Journal of Medical Law, Legal Innovation, p. 418. (In Persian)
2. Anabestani, A., 2013. Economic Sanctions and Fundamental Human Rights, First Edition, Tehran: Shahrdadanesh Publishing, Vol 1, pp.13-184. (In Persian)
3. wakil, AS., Tahsili, Z., 2013. Iran and International Sanctions, Tehran: Majd Publishing, Vol 1, pp.21-494. (In Persian)

20. With the lifting of sanctions and proper management, fundamental changes in the environment can be witnessed. Iran Environment and Wildlife Watch news site, 2015/07/17. <http://www.iew.ir/1394/04/26/37969>. (In Persian)
21. We are in a derelict country and we expect clean air. News Agency of the Islamic Republic of Iran, 2020/01/19. www.irna.ir/news/83639326. (In Persian)
22. Sanctioning the purchase of Assaluyeh environmental equipment is an American crime. National Iranian Oil Company, 2019/08/31. www.nioc.ir/portal/home/?news/17080/186648/322675. (In Persian)
23. The Impact of Lifting Sanctions on Iran's Environment. Tehran: Islamic Republic of Iran News Agency. 2015/07/12. Available at: www.irna.ir/news/81716261. (In Persian)
24. Fazeli, M., Relationship between sanctions and the environment. 2017/08/07. <http://mohammadfazeli.ir/1396/05/16>. (In Persian)
25. Sanctions and their impact on environmental degradation. Iranian diplomacy, 2013/09/28. <http://www.irdiplomacy.ir/fa/news/1922074>. (In Persian)
26. British solar power company stops operations in Iran. Tehran: Euro News Persian, 2018/08/14 <https://farsi.euronews.com>. (In Persian)
27. Reporting government violations in the problem of air pollution goes to the judiciary. Online news, 2011/01/01. <https://www.khabaronline.ir/news/120100>. (In Persian)
13. What is the souvenir of the nuclear deal for Iran's environment? Online news, 2015/07/16. <https://www.khabaronline.ir/news/436785>. (In Persian)
14. Asghari, M., Salarnazar Rafsanjani Pour, S., 2013. The Impact of Foreign Direct Investment on the Environmental Quality of Selected Countries in the Mena Basin, Quarterly Journal of Economic Development Research, No. 9, pp. 1-30. (In Persian)
15. Report No. 38360-IR (9 January 2009), Islamic Republic of Iran Power Sector Note, Document of The World Bank, Sustainable Development Department, Middle East and North Africa Region, Pp. 20-21.
16. Global environmental facilities. Comprehensive energy portal, 2015/02/06. <http://www.energyenergy.ir>. (In Persian)
17. Slavin, B., 2014. Obama administration holds up environmental grants to Iran, Al Monitor, available at: <http://al-monitor.com/pulse/originals/2014/06/us-iran-nuclear-talks.html>.
18. The invasion of sanctions against the environmentally defenseless castle. Young Online, 2015/07/09. <https://www.Javann.ir/004260>. (In Persian)
19. The impact of lifting sanctions on Iran's environment. Aftab news site, 2015/08/12, <https://aftabnews.ir/fa/news/313139>. (In Persian)

31. Head of Forests Organization: 60% increase in firewood fuel consumption with targeted subsidies. Iranian Students News Agency, 2014/03/04. www.isna.ir/news/92121308885. (In Persian)
32. Expulsion of three Iranian doctoral students from NTNU Norway. Under the City Sky, 2014/06/20. <https://skyofnorway.blogspot.com/1393/03/03/post-103/>. (In Persian)
33. Abdollahi, M., Mashhadi, A., Faryadi, M., 2013. Air Protection Law, First Edition, Tehran: Mizan Legal Foundation, Pp. 130-142. (In Persian)
28. Experts emphasize on increasing the incidence of cancer with air pollution. Information newspaper, 2010/12/25. <https://www.ettelaat.com>. (In Persian)
29. Impact plan to increase gasoline production. Wikipedia, 2020/02/07. <http://en.wikipedia.org>. (In Persian)
30. The second phase of targeting subsidies; Warnings, worries, hopes. Jamaran information and news base - Tehran, 2014/02/28. www.jamaran.news/fa/tiny/news-40336. (In Persian)